

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 39. 219–220. 1995.

Richter Gedeon élete és munkássága

Dr. Bartus József

Az 1944 decemberében a nyilas terror áldozatául esett Richter Gedeon gyógyszerész, gyáralapítóról emlékezik meg a szerző. A fontosabb életrajzi adatok mellett rámutat azokra a tényezőkre is, amelyek meghatározó befolyással voltak pályafutására.

Minden pálya, minden szakágazat igyekszik megőrizni, megörökíteni nagyjainak emlékét, azokét, akik kiválót, maradandót alkottak szakmájuk és az emberiség javára. „Ilyen alkotó személyiség volt Richter Gedeon is...” [1]. Kiemelkedő egyéniséggel, életével és munkásságával, és nem utolsósorban emberiségével olyan hírnévre tett szert, amely csak keveseknek adatik meg. Különös életútjában megtaláljuk a legnagyobb magasságot ugyanúgy, mint a mélységet, a tragédiát is.

1872. szeptember 23-án, a Heves megyei Ecséd községben született, gazdag földbirtokos családban. Atyja *Adolf*, és édesanyja *Engel Róza* már a következő évben elhunytak. Az árvaságra jutott gyermek testvérével gyermek- és ifjúkorában Gyöngyösön a nagyszülőknél és az anyai ágon rokon Engel családban nevelkedett. Nemcsak az Engel család, ahol gondos nevelést kapott és az örökölt vagyonát is jól kezelték, hanem Gyöngyös város történelmi múltja, adottságai is kedvező körülményeket teremtettek a gyermek fejlődéséhez [3]. Gyöngyös ugyanis történelme során kedvező helyzetben volt. Még a török hódoltság alatt sem pusztult el, hanem külön privilégiumokat is élvezve, fejlődött. Szőlészete, mezőgazdasági tevékenysége, ipara (malomipar, kézműipar), és a kedvező adottságok miatt különösen kereskedelme segítette a fejlődését.

Gyöngyös város nemcsak gazdaságával és iskolájával jeleskedett, hanem magas szintű egészségügyi tevékenységével is. Itt működött hazánk első – világviszonylatban a lipcsei után a második – homeopata kórháza, ahol a hasonszenvi gyógymódot nem csak gyakorolták, hanem jelentősen tovább is fejlesztették.

Gyöngyös gyógyszertárai a kor követelményeinek megfelelő felszereltségűek voltak és biztosították a színvonalas gyógyszerészeti munkát. Példa erre *Koczianovics József* gyógyszerész tevékenysége, aki 1847-ben felfedezte az egyik itteni forrás gyógyhatását és vegyileg megvizsgálta, hatását igazolta.

Ez a környezet határozta meg a gyermek, majd ifjú Richter Gedeon tanulói éveit. Négy elemi iskolai osztály elvégzését követően 1882-ben a város híres ferencesrendi – úgynevezett „Nagy gimnáziumában” – kezdte el a középiskolai tanulmányokat. A gimnázium, amelyből sok neves ember pl. *Bajza József*, *Bugát Pál*, *Török Ignác*, *Vachot Imre*, pályája indult el, megalapozta Richter életútját is. A középiskola elvégzését követően a gyöngyösi *Merist Nándor* gyógyszertárban mint gyógyszerészgyakornok kezdte meg a gyógyszerészi pályát. Három évi gyakornokoskodást követően, a sikeres vizsga birtokában, további két évet dolgozott gyógyszertárban. Ezt követően az 1893–94-es

tanévben iratkozott be a Budapesti Tudományegyetem Bölcsészeti, azt követően pedig – az előírásoknak megfelelően – az Orvosi Karára. Oktatói közül kiemelkednek *Than Károly*, *Margó Tivadar* és *Eötvös Loránd* professzorok. Zárószigorlatát kitűnő végeredménnyel 1895 júniusában tette le. Gyógyszerészi oklevelét ez év június végén nyerte el. Mint okleveles gyógyszerész további két évig még budapesti gyógyszertárban dolgozott.

1897-ben négy esztendeig tartó külföldi tanulmányútra ment. Német, angol, olasz és francia gyógyszertárakban dolgozott és szerzett széleskörű tapasztalatokat. Megismerte a korszerű gyógyszerészi tevékenységet mind a gyógyszerésztárban, mind a kistüzemi körülmények között. Figyelemmel kísérte az organoterápiával kapcsolatos kérdéseket és kiegészítette ezirányú ismereteit.

Külföldi tanulmányútjáról 1901-ben tért haza. Eladta családi örökségét és megvásárolta Budapesten az Üllői út 106. sz. alatt működő „Sas” patikát. Ez volt az a szerencsés alkalom, amikor a társadalmi-gazdasági, tudományos szakmai közeggel találkozott egy olyan vállalkozó szellemű, nagy szervezőkészséggel, széleskörű szakmai ismeretekkel és tapasztalatokkal rendelkező gyógyszerész, aki megfelelő anyagi bázissal is rendelkezett. Mindez biztosítékul szolgált szakmai törekvéseinek eredményes megvalósításához.

1902-ben Szegeden nőül vette *Winkler Annát*, akivel mindvégig boldog házasságban élt. *László* fia később munkatársa is volt (Fia, özvegye és egyik unokája – *Andrea* – ma is él s az év fele részét Magyarországon töltik.)

A gyógyszertári munka – recepturái és galenusi gyógyszerek készítése – mellett a tanulmányút során elsajátított ismereteit felhasználva további terveket sző.

„A gyógyszertárral kapcsolatban programjába veszi az organoterápiának Magyarországon való kifejlesztését és ennek szolgálatában haladéktalanul laboratóriumot létesít. Egyedül kezdi meg az úttörőmunkát, amelynek csakhamar eredménye is mutatkozik, amennyiben már a következő évben forgalomba hozza az első magyar organoterápiás gyógyszerkészítményt, a Tonogent, amelyből rövidesen mindenütt ismert és megbecsült világmárkát teremtett. Az első készítmények sikerén felbátorodva rövidesen új világ-cikkeket kreál. A pajzsmirigy, petefészkek, hasnyálmirigy készítmények után Richter a gyógyászat rendelkezésére bocsátja a nagyszerű glanduitrint, amely készítménye a szülészetben pótolhatatlan volt”. [2]

„A forgalomba hozott organoterápiás készítmények nagy anyagi és erkölcsi sikert hoztak. Az igények kielégítésére hamarosan szűknek bizonyult a megvásárolt patika.

Gyógyszergyár létesítésének tervével foglalkozik. Ezért a már forgalomban lévő és egyéb tervezett gyógyszerekre 1904-ben gyártási engedélyt kért. A miniszter 63653/904-IV. b. sz. alatt az alábbi készítmények forgalombahozatalát engedélyezte: *Tonogen-suprarenale*, *Tabletta Thyreoydea*, *Tabletta Ovariae*. Ugyanez az irat több készítménynek, az Országos Közegészségügyi Tanács véleménye alapján, tudomásul veszi a forgalmát.

Itt kell megjegyezni, hogy Richter Gedeonnak az organoterápiás gyógyszerek gyártása felé fordulása nem véletlen, hanem egy zseniális megsejtés a sikerhez, melyben tapasztalatai, tudása ráépül a magyar mezőgazdaság kiemelkedő ágazatára, a húsiparra. Engedélyt kap a marhavágóhídnál, a juhok pajzsmirigyének, a sertések petefészkének gyűjtéséhez [6].

Vállalkozása csakhamar túlnő a „Sas” gyógyszertár laboratóriumának keretein, ezért, hogy üzemét tovább tudja fejleszteni, 1906-ban Kőbányán megvásárolja a Cserkesz utca 63. szám alatti telket. 1907 júliusában megkapja a gyógyszergyártási iparengedélyt. Ezzel megalapítja a *Richter Gedeon Vegyészeti Gyár-at*.

Az alapító vezetésével az első világháború, majd a Tanácsköztársaság okozta nehézségek közepette a gyár változatlan megbízhatósággal fejlődött. Az egyre bővülő termékeivel nagy üzemmé vált gyár 1923-tól – Richter jó gazdasági érzékének megfelelően – részvénytársasággá alakulva folytatja tevékenységét. Világmárkák megteremtésével elismerést szerez a Richter névnek.

Nemcsak a szakemberek, hanem a művelt nagyközönség is meg tudja ítélni, hogy mit jelentettek és mit jelentenek ma is a gyógyászatban a lecitinkészítmények, a *Hyperol*, a *Kalmopyrin* és a *Hydrocodin*. A gyárban felépíti az új, 8 munkateremből álló organoterápiás osztályt, üzemében újabb szintetikus kémiai gyógyszerek is napvilágot látnak: *Novoco*, *Tophosan*, *Colarnin*, az organoterápia terén pedig a *Corpus Luteum*, *Parathyreoidea* és a *Hormogland* készítmények fémjelzik a Richter Gedeon üzemet [2].

A külföldön is nagyszerű csengésű Richter név lehetővé tette, hogy néhány év leforgása alatt nemcsak Európa, hanem a messze kelet és nyugat fontosabb gócpontjaiban leányvállalatokat és képviselőket létesítsenek. Idehaza újabb nagyszerű készítmények kerültek forgalomba: *Bismosalvan*, *Carbo-készítmények*, *Adigan*, *Insulin*, *Inar sunin*, *Perhepar*, *Glanduovin*, *Glandubolin*, *Glanduatin* stb. bizonyítékaul annak, hogy a gyár az orvostudomány fejlődésével lépést tart és mindig biztosítja a szükséges gyógyszereket.

Az organoterápiás és szintetikus profil mellett az 1920-as évek közepétől megkezdődött a növényfeldolgozás is. Először a *Digitális-glükozidokat*, majd az *anyarosz alkaloidokat* állította elő a gyár. Azt, hogy a vállalat profilja a nemzetközi gyógyszergyártás igényeinek megfelelően alakult, jelzi a gyár egyre fejlődő hírneve is. Készítményeivel az ipari kiállításokon sok díjat és elismerő okleveleket nyert.

A Richter-gyár 1927-ben ünnepelte fennállásának 25 éves évfordulóját. A jubileum alkalmával megjelent évkönyv [10] teljes részletességgel mutatta be a gyár addigi termékeit, eredményeit.

(Richter Gedeon Gyógyszertár, Gyöngyös, Szövetkezet u. 8. – 3200)

Tíz évvel később az Országos Iparegyesület megalapításával állapította meg, hogy a Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Rt., a gyógyszerészeti iparnak ez az elit vállalata, az időközti nehézségek tűzpróbáit is kiállotta, és a jubileumi év óta eltelt évtized alatt is fokozni tudta termelési kapacitását, számos új és nagyjelentőségű gyógyszerpreparátummal gazdagította a gyógyszerkincset [2].

A második világháború nemcsak nehezíti a gyár működését, hanem az egyre erősödő fasiszta terrorizmus – de Richter Gedeonnal szemben is mind ellenségesebben lépett fel. 1944. áprilisban eltávolították a gyárból, decemberben pedig a nyilas terroristák a Duna-parton meggyilkolták.

Richter Gedeon életműve azonban – túlélve az alapítót – tovább él és igazolja a gyáralapító terveinek, kezdeményezésének életrevalóságát.

Richter Gedeon emberi nagyságát, szakmai és szervező munkáját *Pillich Lajos* mérnök, a részvénytársaság mai elnöke, Richter Gedeon volt munkatársa szavaival kívánom érzékeltetni: „A kitüntetéssel diplomázott, vállalkozó szellemű fiatalember az 1901-ben alapította gyárát haláláig irányította. Igen szerény, nagyon közvetlen, de rendkívül következetes egyéniség volt, aki egész életét a gyár fejlesztésének szentelte. Legfontosabb feladatának tekintette az élenjáró természettudományos felfedezések eredményes gyakorlati hasznosítását.

Haladó, szociális gondoskodását tükrözte a rászorult dolgozók iránt tanúsított közismert segítőkészsége. Puritán szerénységével számos olyan zseniális adottság párosult, melynek meghatározó szerepe volt a vállalat fejlődésében.

Richter Gedeont alapvetően optimista, humanista szemlélet, nagyfokú jóhiszeműség jellemezte. Rendületlenül hitt a beteg emberek szenvedéseinek enyhítésére törekvő életcélja sikerében és bizott munkássága eredményeinek elismerésében. Elhivatottságára mi sem jellemzőbb, hogy akkor sem hagyta el a hazáját – jöllehet módja lett volna rá –, amikor már életveszély fenyegette, Hitte, hogy őneki nem eshet bántódása, mert egész életében a közösséget szolgáltatta. Az emberi gonoszság sajnos rácsáfolt jóhiszeműségére, és 1944 decemberében nyilas terroristák oltották ki nemes életét [11].

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Dr. Mozsonyi Sándor: Richter Gedeon gyógyszerész, a magyar gyógyszeripar megalapítója. *Gyógyszerészet* 16, 1–4 (1972).
2. Gyöngyösi kalendárium 1936 VII. évfolyam: 101–104 old.
3. Havassy Péter, Kecskés Péter: Tanulmányok Gyöngyösről. 1984.
4. Dr. Váradi Károly: A homeopatia, *Gyógyszerészet* 27, 249–254 (1983).
5. Pesti Napló 1855. február 16. és az „Eger” hetilap 1869. augusztus 12.
6. Perjés István: A Kőbányai Gyógyszerárugyár története (1901–1970).
7. Kempfer Kurt: A magyarországi gyógyszerészet a századfordulón 1888–1914. A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, könyvtár és levéltár kiadványa 1984. 128 old.
8. Bartus József: A gyógyszer-tár rendszerszemléletű vizsgálata. *Gyógyszerészdoktori értekezés*, 1979.
9. Kempfer Kurt: A gyógyszerek története, Gondolat Kiadó, 1964.
10. Richter Gedeon Vegyészeti Gyár (1901–1927).
11. Richter Hírek: A Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Rt. lapja XXXVI. évfolyam 1995. január 28.

J. Bartus: *The life and activity of Gedeon Richter*